

ÖRGÜN EĞİTİMLE BİRLİKTE HÂFİZLİK: ŞEHİT HAKİ ARAS KIZ İMAM HATİP ORTAOKULU ÖRNEĞİ

Esra Hayrat YILMAZ

Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı

Associate Professor, Istanbul University, Faculty of Theology,
Department of Qur'anic Recitation and Reading

İstanbul / Türkiye

esrayilmaz79@istanbul.edu.tr

<https://ror.org/03a5qr21>

MAKALE BİLGİLERİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü:

Araştırma Makalesi

Süreç:

Gönderim Tarihi: 3 Ocak 2026

Kabul Tarihi: 16 Mart 2026

Yayınlanma Tarihi: 25 Mart 2026

Hakemlik Süreci:

Bu makale, editöryal ön değerlendirmeyi takiben çift taraflı kör hakemlik süreci kapsamında en az iki dış hakem ve bir iç hakem tarafından değerlendirilmiştir.

Benzerlik Taraması:

Makale, intihal tespit yazılımları (İntihal.net / Turnitin / iThenticate) kullanılarak taranmıştır.

Araştırma Etiği Beyanı:

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiş; yararlanılan tüm kaynaklar eksiksiz biçimde kaynağa belirlenmiştir.

Yapay Zeka Beyanı:

Yazarlar, bu makalenin hazırlanması sırasında yapay zeka tabanlı hiçbir araç veya uygulamanın kullanılmadığını beyan ederler. Tüm içerik, yazarlar tarafından kabul görmüş bilimsel araştırma yöntemleri ve etik standartlara uygun olarak üretilmiştir.

Etik Kurul Onayı:

Bu çalışma, etik kurul onayı gerektirmeyen nitelikte olup veriler literatür taraması ve yayımlanmış kaynaklara dayanmaktadır.

Çıkar Çatışması Beyanı:

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Finansman Bilgisi:

Bu araştırma için herhangi bir fon, hibe veya finansal destek alınmamıştır.

Telif Hakkı ve Lisans:

Yazarlar, yayımlanan çalışmalarının telif hakkını muhafaza eder. Bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı kapsamında yayımlanmaktadır.

Etik Bildirim:

ilahiyyatdergi@amasya.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amaialad/policy>

Article Type:

Research Article

Article History:

Received: 3 January 2026

Accepted: 16 March 2026

Published: 25 March 2026

Peer Review:

Following an initial editorial screening, this article was evaluated through a double-blind peer review process by at least two external reviewers and one internal reviewer.

Plagiarism Check:

The manuscript was screened for plagiarism using similarity detection software (İntihal.net / Turnitin / iThenticate).

Ethical Statement:

The authors confirm that this study was conducted in accordance with the principles of academic research and publication ethics, and that all sources used are appropriately cited.

Artificial Intelligence Ethical Statement:

The authors declare that no AI-based tools or applications were used during the preparation of this manuscript. All content was produced by the authors in compliance with accepted scholarly research methods and ethical standards.

Artificial Intelligence Ethical Statement:

The authors declare that no AI-based tools or applications were used during the preparation of this manuscript. All content was produced by the authors in compliance with accepted scholarly research methods and ethical standards.

Ethics Committee Approval:

This study does not require ethics committee approval, as it is based solely on literature review and previously published sources.

Conflict of Interest:

The authors declare no conflict of interest.

Grant Support:

This research received no specific grant from any funding agency, commercial entity, or non-profit organization.

Copyright & License:

The authors retain the copyright of their work. This article is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Complaints:

ilahiyyatdergi@amasya.edu.tr | <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amaialad/policy>

Atıf | Cite as

Yılmaz, Esra Hayrat. "Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık: Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu Örneği".

Amasya İlahiyat Dergisi, Özel Sayı (Mart 2026): 543-574.

<https://doi.org/10.18498/amaialad.1855205> | <https://aid.amasya.edu.tr>

Öz

Bu çalışma, İslâm eğitim tarihinde bireysel bir ibadet biçimi olarak başlayan hâfızlık geleneğinin tarihsel süreç içinde nasıl kurumsal bir kimlik kazandığını ve bu geleneğin günümüz Türkiye’inde örgün eğitim sistemiyle bütünleştirilen bir modele nasıl dönüştüğünü incelemektedir. Çalışmanın temel problemi, örgün eğitimle birlikte yürütülen hâfızlık uygulamalarının kurumsal yapısının ve eğitim süreçlerinin hangi pedagojik, idari ve sosyo-dinî dinamikler çerçevesinde şekillendiğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırma, hâfızlık geleneğinin tarihsel sürekliliğini güncel eğitim modelleri üzerinden analiz etmeyi hedeflemekte; özellikle “Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi”nin uygulama örneği olarak İstanbul Başakşehir’deki Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu’nu merkeze almaktadır. Bu okulun incelenmesindeki temel amaç, hâfızlık eğitimi ile örgün akademik eğitimin birlikte yürütüldüğü modelin kurumsal yapısını ve uygulama süreçlerini ortaya koymak; öğrencilerin akademik başarı göstergeleri ve LGS yerleştirme verileri üzerinden söz konusu modelin eğitim çıktılarıyla ilişkisini analiz etmektir. Bu çalışmanın amacı, erken dönem İslâm toplumunda şekillenen hıfz anlayışının Dârü'l-Kurrâ ve Dârü'l-Huffâz gibi klasik dönem kurumları aracılığıyla nasıl kurumsallaştığını ve modern dönemde Milli Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı iş birliğiyle geliştirilen örgün eğitimle birlikte hâfızlık projeleri kapsamında nasıl yeniden yapılandırıldığını ortaya koymaktır. Böylelikle çalışma, geleneğin modern eğitime entegrasyonu sürecini tarihsel, pedagojik ve kurumsal yönleriyle değerlendirmeyi hedeflemektedir. Bu araştırmanın önemi, İstanbul Başakşehir’deki Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu örneğini kullanarak, resmi eğitim içinde entegre bir ezberleme uygulamasının somut işleyişini ve pedagojik süreçlerini göstererek, bu alandaki uygulamaya dayalı çalışmalarda boşluğu doldurmasıdır. Çalışma, hâfızlık geleneğinin tarihsel köklerini modern eğitim yaklaşımlarıyla birleştiren bu modelin nasıl işlediğini göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca, dini eğitimin akademik gelişimle çelişmeden yürütülebileceğini somut verilerle göstererek, Türkiye’de dini eğitime bütüncül (bütünleştirici) bir yaklaşımın örneğini sunmaktadır. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş, doküman analizi temel veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Bu kapsamda, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından yayımlanan mevzuat ve yönergeler, okulun hâfızlık eğitimine ilişkin belgeleri, icazet törenlerine ait görsel materyaller incelenmiştir. Araştırma bulguları, Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu’nda uygulanan hâfızlık modelinin hazırlık, yoğun ezberleme ve pekiştirme olmak üzere üç temel aşamadan oluştuğunu göstermektedir. Bu aşamalarda öğrenciler, bireysel performansa dayalı ezber çizelgeleriyle takip edilmekte; haftalık hedeflerle ilerlemeleri sağlanmaktadır. Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu’nda hâfızlık eğitimi, örgün eğitimle birlikte hâfızlık projesi kapsamında diğer uygulama okullarında olduğu gibi Diyanet İşleri Başkanlığı’na bağlı Kur’ân kursu öğreticileri tarafından yürütülmekte; Milli Eğitim Bakanlığı ise öğrencilerin akademik devamlılığını sağlamak amacıyla ek destek programları ve LGS odaklı kurslar düzenlemektedir. Elde edilen sonuçlar, bu modelin hem dinî hem de akademik yönleri dengeli biçimde bir araya getiren bir eğitim yapısı sunduğunu göstermektedir. Öğrencilerin Kur’ân-ı Kerim’i Güzel Okuma ve Hâfızlık yarışmalarında elde ettikleri başarılar, modelin işleyişine dair olumlu göstergeler sunmaktadır. Sonuç olarak çalışma, hâfızlık geleneğinin tarihsel temellerini günümüz eğitim yaklaşımlarıyla ilişkilendirerek Türkiye’de din eğitimi alanındaki uygulamalara yönelik özgün bir örnek ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur’ân-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi, Hâfızlık Eğitimi, Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık, İmam Hatip Ortaokulu, Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu.

Memorization of the Qur'an alongside Formal Education: The Case of Şehit Haki Aras Girls' Imam Hatip Middle School

Abstract

This study examines how the tradition of memorization (*hifẓ*), which began as an individual form of worship in the history of Islamic education, has gained an institutional identity over time and how this tradition has been transformed into a model integrated with the formal education system in present-day Turkey. The main problem of the study is to reveal within which pedagogical, administrative, and socio-religious dynamics the institutional structure and educational processes of memorization practices carried out alongside formal education are shaped. In this context, the research aims to analyze the historical continuity of the memorization tradition through current educational models; in particular, it takes Şehit Haki Aras Girls' Imam Hatip Middle School in Başakşehir, Istanbul, as the focus as an example of the implementation of the "Memorization alongside Formal Education Project." The main purpose of examining this school is to reveal the institutional structure and implementation processes of the model in which memorization education and formal academic education are carried out together; and to analyze the relationship of this model with educational outcomes through students' academic achievement indicators and LGS placement data. The aim of this study is to demonstrate how the understanding of *hifẓ*, which took shape in early Islamic society, became institutionalized through classical institutions such as *Dār al-Qurrā'* and *Dār al-Huffāz*, and how it has been restructured in the modern period within the scope of memorization projects carried out together with formal education through the cooperation of the Ministry of National Education and the Presidency of Religious Affairs. Thus, the study aims to evaluate the process of integrating tradition into modern education in its historical, pedagogical, and institutional aspects. The importance of this research lies in filling the gap in practice-based studies in this field by demonstrating the concrete functioning and pedagogical processes of an integrated memorization practice within formal education, using the example of Şehit Haki Aras Girls' Imam Hatip Middle School in Başakşehir, Istanbul. The study is important in terms of showing how this model, which combines the historical roots of the memorization tradition with modern educational approaches, functions. In addition, by showing with concrete data that religious education can be carried out without conflicting with academic development, it presents an example of a holistic (integrative) approach to religious education in Turkey. A qualitative method was adopted in the research, and document analysis was used as the main data collection tool. In this context, the legislation and directives published by the Ministry of National Education and the Presidency of Religious Affairs, the school's documents related to memorization education, and visual materials belonging to *ijāzah* ceremonies were examined. The research findings show that the memorization model implemented at Şehit Haki Aras Girls' Imam Hatip Middle School consists of three main stages: preparation, intensive memorization, and reinforcement. In these stages, students are monitored with memorization charts based on individual performance; their progress is ensured through weekly targets. In Şehit Haki Aras Girls' Imam Hatip Middle School, memorization education is carried out within the scope of the memorization alongside formal education project by Qur'an course instructors affiliated with the Presidency of Religious Affairs, as in other implementation schools; and the Ministry of National Education organizes additional support programs and LGS-oriented courses in order to ensure students' academic continuity. The results obtained show that this model offers an educational structure that brings together both religious and academic aspects in a balanced manner. The achievements of students in Qur'an Recitation and Memorization competitions provide positive indicators regarding the functioning of the model. As a result, the study presents an original example for practices in the field of religious education in Turkey by relating the historical foundations of the memorization tradition with contemporary educational approaches.

Keywords: Qur'anic Recitation and Qirā'āt, Hifz Education, Memorization Integrated with Formal Education, Imam Hatip Middle School, Şehit Haki Aras Girls Imam Hatip Middle School.

Giriş

“Hâfızlık” kavramı, Arapça *hıfz* kökünden türemiş olup “korumak, muhafaza etmek, ezberlemek” anlamlarını taşır.¹ Kur’ân-ı Kerîm’in tamamını ezberleyip zihninde muhafaza eden kimseyi ifade eden “hâfız”, İslâm kültür tarihinde yalnızca bireysel dindarlığın bir tezahürü değil, aynı zamanda vahyin lafzî ve manevî bütünlüğünü muhafaza etme sorumluluğunun taşıyıcısıdır. Kur’ân’ın “Kesin olarak bilirsiniz ki bu kitabı kuşkusuz biz indirdik ve onu mutlaka koruyan da yine biziz”² (Hicr 15/9) ayeti, hâfızlık müessesesinin teolojik dayanağını oluşturur. İlâhî metni koruma vaadiyle insan emeğinin birleştiği bu gelenek, İslâm medeniyetinde önemli kurumsal yapılardan biri hâline gelmiştir.

Hâfızlık geleneğinde Kur’ân’ı ilk ezberleyen kişi bizzat Hz. Peygamber olmuştur.³ Vahyin ilk muhatabı olarak Kur’ân’ı öğrenen ve ümmetine öğreten Hz. Peygamber, aynı zamanda “ilk hâfız” olarak kabul edilir. Onun ardından sahabe nesli içinde birçok isim Kur’ân’ı bütünüyle ezberlemiştir. Bu dönemde ilk hâfız sahabiler arasında Ubey b. Ka’b, Zeyd b. Sâbit ve Muaz b. Cebel gibi isimler öne çıkarken, Hz. Âişe ve Ümmü Seleme gibi kadın sahabiler de Kur’ân’ı ezberleyip öğretimde etkin roller üstlenmişlerdir.⁴

Kur’ân’ın muhafazası bu dönemde iki farklı yolla gerçekleşmiştir; yazıya geçirilme ve ezberleme. “Vahiy kâtipleri”⁵ adıyla bilinen sahabiler, ayetleri yazıya geçirerek metinsel korumayı sağlarken; “hâfız sahabiler” Kur’ân’ı tamamen ezberleyerek sözlü aktarım zincirini oluşturmuşlardır.⁶ Sayıları kırk kadar olan vahiy kâtipleri, nüzûl sürecinin bütünlüğünün korunmasında hayati rol üstlenmiştir. Buna paralel olarak hâfız sahabiler, Kur’ân’ı sadece lafız düzeyinde değil, anlam ve tilâvet boyutlarıyla da içselleştirerek İslâmî ilim geleneğinin ilk temsilcileri olmuşlardır.

¹ İbn Manzûr, *Lisânü’l-‘Arab*, thk. Abdullah el-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullah, Hâşim Muhammed eş-Şâzelî (Kahire: Dâru’l-Ma‘ârif, 1951), 2/929.

² *Kur’an Yolu* (Erişim 23 Şubat 2025), el-Hicr 15/9.

³ İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usulü* (Ankara: TDV Yayınları, 2015), 63.

⁴ Zübeyde Meryem Şakar, *Hâfızlığın Tarihçesi ve Usûlü* (İstanbul: Işık Yayınları, 2015), 64-65.

⁵ Ziya Şen, “Vahiy Kâtipliği Müessesesi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/30 (Nisan 2011), 185-210.

⁶ Mehmet Okuyan, “Kur’ân-ı Kerîm’i Korumanın Kadîm Usûlü Olarak ‘Hâfızlık’”, *Çeşitli Yönleriyle Hâfızlık Eğitimi*, ed. Hatice Şahin Aynur (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021), 49-53.

İlk hâfızlık çalışmalarının merkezi, Safa Tepesi civarındaki Erkam'ın evi olmuştur.⁷ Hz. Peygamber'in tebliğ faaliyetlerini yürüttüğü bu mekân, aynı zamanda sahabilerin yeni inen ayetleri öğrenip ezberlediği ilk eğitim halkası olarak kabul edilir. Bu yönüyle Erkam'ın evi, erken dönem İslâm tarihinde bir tür "Dârü'l-Kur'ân" işlevi üstlenmiş; hem vahyin öğretilmesi hem de ezberlenmesi açısından sistemli bir dinî eğitim merkezine dönüşmüştür.

Medine döneminde bu gelenek kurumsallaşmış, Mescid-i Nebevî çevresinde oluşturulan Suffe halkaları, Kur'ân'ın örgütlü biçimde öğretildiği ilk merkez olmuştur.⁸ "Ashâb-ı Suffe" adı verilen topluluk, hem Kur'ân'ın lafzını hem de anlamını aktarmakla görevlendirilmiş ilk örgün öğretim halkasını oluşturmuştur. Suffe, aynı zamanda İslâmî ilimlerin filizlendiği ilk eğitim kurumu sayılır.⁹

Hz. Peygamber döneminden itibaren İslâm toplumlarında Kur'ân öğretimi, öncelikle evlerde ve camilerde başlamıştır. Akabinde İslâm coğrafyası genişledikçe Kur'ân öğretimi için üç temel kurum tipi ortaya çıkmıştır: Dârü'l-Kur'ân, Dârü'l-Huffâz ve Dârü'l-Kurrâ. Bu kurumlar, Kur'ân eğitiminin kademeli biçimde ilerlediği bir yapının parçaları olarak birbirini tamamlamıştır. Dârü'l-Kur'ân, elif-bâ'dan başlayarak kıraat, tecvid ve talim derslerini kapsayan genel bir öğretim merkezidir. Öğrencilere harflerin mahreçleri, doğru telaffuz, tecvid kuralları ve temel tilâvet becerileri kazandırılır. Bu yönüyle Dârü'l-Kur'ân, Kur'ân öğretiminin başlangıç kademesini temsil eder ve diğer iki kurumun temelini oluşturur.¹⁰

Kur'ân öğretiminin ikinci aşamasını teşkil eden Dârü'l-Huffâz kurumları ise hâfızlık eğitime odaklanmıştır. Bu mektepler, Kur'ân'ın baştan sona ezberlenmesini esas alır. Hâfızlık eğitimi ilk dönemlerde bireysel gayrete dayanırken, özellikle Selçuklu dönemi ile birlikte kurumsal bir kimlik kazanmıştır. Selçuklular döneminde Dârü'l-Huffâz adını taşıyan yapılar vakıf sistemiyle desteklenmiş, eğitim süreci belirli

⁷ M. Asım Köksal, "Dârülerkam", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993) 8/520-521.

⁸ Ziya Kazıcı, *İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi* (İstanbul: Kayihan Yayınları, 1999), 335.

⁹ Mustafa Turan, *Bir Sevdadır Hâfiz Olmak* (İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları, 2017), 57-58.

¹⁰ Yusuf Alemdar, *Müslüman Toplumlarda Tesis Edilen Eğitim Kurumları ve Bunlar İçerisinde Kur'ân Öğretimini Amaçlayan Müesseseler* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2018), 23-51.

kurallara bağlanmıştır. Öğrencilerin günlük ezber miktarları, tekrar periyodları ve kontrol çizelgeleri titizlikle planlanmış; eğitim, öğretici gözetiminde yürütülmüştür. Böylece hâfızlık, bireysel bir gayret olmaktan çıkarak planlı, kayıtlı ve denetimli bir pedagojik sürece dönüşmüştür. Dârü'l-Huffâzlar, sadece ezber merkezleri değil, aynı zamanda disiplin, süreklilik ve zihinsel tekrar ilkeleri üzerine kurulmuş erken dönem eğitim kurumlarıdır.¹¹

Kur'ân öğretiminin en ileri aşaması olan Dârü'l-Kurrâ kurumları ise kıraat ilminde ihtisas eğitimi verilen merkezlerdir.¹² Bu okullarda, hâfızlık eğitimini tamamlamış öğrenciler Kur'ân'ın farklı kıraat vecihlerini, tilâvet üslûplarını ve tecvidin ince ayrıntılarını öğrenirlerdi.¹³ Osmanlı döneminde, özellikle Fatih Sultan Mehmed devrinde kurulan Dârü'l-Kurrâ medreseleri, bu geleneğin zirvesini temsil etmiştir. Söz konusu medreseler, yalnızca dinî bilgi aktaran kurumlar değil, aynı zamanda kıraat otoritelerinin yetiştiği ilmî merkezler hâline gelmiştir. Vakıf sistemiyle desteklenen bu yapılar, öğrencilerin barınma ve iâşe ihtiyaçlarını karşılamış; öğreticilerin maaşlarını güvence altına alarak eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamıştır.¹⁴

Tarihsel süreçte bu üç kurum tipinin adlandırılması, farklı dönemlerin idarî yapılanmaları ve ilmî gelenekleri doğrultusunda değişkenlik göstermiştir. Eyyûbîler döneminde "Dârü'l-Kur'ân", Anadolu Selçukluları ve Karamanoğulları devrinde "Dârü'l-Huffâz", Osmanlılar döneminde ise genellikle "Dârü'l-Kurrâ" adı kullanılmıştır. Bununla birlikte tarihî önceliği, kapsam genişliği ve işlevsel sürekliliği bakımından "Dârü'l-Kur'ân" terimi, diğerlerini de içine alan kuşatıcı bir üst kavram olarak kabul edilmiştir.¹⁵

Osmanlı döneminde geliştirilen güçlü eğitim kurumları, yalnızca

¹¹ Yusuf Alemdar, *Osmanlı'da Dâru'l-Kurrâ Müessesesi ve Kıraat Öğretimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2003), 65-68.

¹² Yusuf Alemdar, "Başlangıç Düzeyinden Uzmanlık Seviyesine Kadar Bütüncül Bir Kur'ân Eğitim(i) Kurumu: Dâru'l-Kurrâ Müessesesi", *Çeşitli Yönleriyle Hâfızlık Eğitimi*, ed. Hatice Şahin Aynur (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021), 342-352.

¹³ Nebi Bozkurt, "Dârülkurrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Erişim 7 Aralık 2025).

¹⁴ Abdullah Emin Çimen, *Hâfızlık Tarihi ve Türkiye'de Hâfızlık Kurumunun İşlevselliği* (İstanbul: Sayfa Dijital Baskı, 2010), 47-55.

¹⁵ Cahit Baltacı, *XV-XVI Asırlarda Osmanlı Medreseleri* (İstanbul: İrfan Yayınları, 1976), 14; Alemdar, *Osmanlı'da Dâru'l-Kurrâ Müessesesi ve Kıraat Öğretimi*, 68.

dinî geleneğin sürekliliğini değil, aynı zamanda hâfızlık eğitiminin pedagojik temellerini de biçimlendirmiştir.¹⁶ Bu kurumsal çeşitlenme, hâfızlık öğretiminin sistematik bir yapıya kavuştuğu dönemi temsil eder. Özellikle Osmanlı'da geliştirilen "usûl-i ezber" metodu, hem sistematik örgüsü hem de bilişsel yönelimiyle günümüz hâfızlık pedagojisinin temelini oluşturmuştur. Bu yöntemde Kur'ân sûre sûre, sayfa sayfa ve tekrar esasına dayalı bir döngüyle ezberlenir; her sayfa üç aşamada çalışılırdı. İlk aşamada yeni ezber yapılır, ikinci aşamada önceki sayfalar tekrarlanır, üçüncü aşamada ise tamamlayıcı tekrarlarla bütünlük sağlanırdı. Bu model, öğrenmenin kalıcılığını güvence altına alırken zihinsel disiplini de pekiştiren bir öğretim geleneği oluşturmuştur. Osmanlı'dan miras alınan bu pedagojik yapı, modern dönemde mûsikî, ritim ve bilişsel pekiştirme unsurlarıyla zenginleştirilerek varlığını sürdürmüştür;¹⁷ böylece hâfızlık eğitimi tarihsel sürekliliğini koruyarak yeni dönemlere uyum sağlayabilmiştir.¹⁸

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de eğitim sistemi köklü bir dönüşüme uğramıştır.¹⁹ 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile Şer'iyye ve Evkaf Vekâleti kaldırılmış, dinî eğitim faaliyetleri Diyanet İşleri Reisliği bünyesine devredilmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte medreseler ve Dârü'l-Kurrâlar kapatılmış, hâfızlık eğitimi yeni kurulan Kur'ân kursları aracılığıyla yürütülmeye başlanmıştır.²⁰ Ancak bu kurslar, Osmanlı'daki kurumsallaşmış yapı kadar düzenli bir sistem oluşturamamış; 1928 Harf İnkılabı sonrasında birçoğu kapanmış, 1930'lu yıllarda yalnızca sınırlı sayıda "Hıfz Dersaneleri" faaliyet göstermiştir. 1920'lerin sonundan 1940'lara kadar din eğitimi büyük ölçüde kısıtlanmış; bu dönemde yalnızca on altı Kur'ân kursu açılabilmiş ve toplam 257 öğrenci icazet alabilmiştir.²¹

1950 yılında çok partili hayata geçilmesiyle birlikte din eğitimi

¹⁶ Ahmet Gökdemir, *Eviya Çelebi'nin Gözüyle Osmanlı'da Kur'ân Kültürü* (İstanbul: Kitâbî Yayınları, 2018), 43-108.

¹⁷ Mahmud Şevket Öztürk, "Hâfızlık ve Mûsikî İlişkisi", *Çeşitli Yönleriyle Hâfızlık Eğitimi*, ed. Hatice Şahin Aynur (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021), 373-379.

¹⁸ Turan, *Bir Sevdadır Hâfız Olmak*, 69.

¹⁹ Şakar, *Hâfızlığın Tarihçesi ve Usûlü*, 177-185.

²⁰ Cahit Baltacı, "Türk Eğitim Sisteminde Kur'ân Kurslarının Yeri", *Kur'ân Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000), 16-17.

²¹ Suat Cebeci, "Kur'ân Öğretim Geleneği Olarak Hâfızlık Eğitimi," *Diyanet İlmi Dergi* 46/4 (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2010), 7-22.

yeniden gündeme gelmiş ve Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Kur'ân kursları açılmaya başlanmıştır. 1950'lerden itibaren Diyanet'in teşkilat yapısının güçlenmesiyle bu kurslar yeniden kurumsal bir statü kazanmış ve 1965 yılında yasal dayanak elde etmiştir. 1970'li yıllarda ülke genelinde açılan Kur'ân kursları, Cumhuriyet'in erken döneminde zayıflayan hâfızlık eğitiminin yeniden canlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu süreçte icazet verme yetkisi Diyanet'e devredilmiş; öğreticiler için sertifikasyon sistemleri oluşturulmuş ve 1971 tarihli yönetmelikle daha sistematik bir hâle getirilmiştir.²² 1980'lerden itibaren ise denetim mekanizmaları güçlendirilmiş, hâfızlık eğitimi belirli süre, tekrar sayısı ve ezber takibi kriterlerine bağlanarak sistematik bir çerçeveye oturtulmuştur.

Ancak öğrencilerin örgün eğitimden koparak yalnızca hâfızlıkla meşgul olmaları, eğitim politikalarında yeni arayışları gündeme getirmiştir. Bu durum, hem pedagojik hem de toplumsal açıdan denge kurmayı hedefleyen yeni modellerin geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Özellikle 1980 sonrasında yaygınlaşan imam hatip okulları, hâfızlık eğitiminin örgün eğitim sistemiyle ilişkilendirilmesi açısından önemli bir zemin oluşturmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı gözetiminde sürdürülen hâfızlık eğitimi bu süreçte geleneksel yöntemlerini koruyarak yaygınlaşmış; Kur'ân kurslarının işleyişini düzenleyen mevzuatın 2000 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte söz konusu eğitim faaliyetleri resmî bir yönetmelik çerçevesinde tanımlanmıştır.²³ Ancak 1997'de yürürlüğe giren sekiz yıllık kesintisiz eğitim yasası, öğrencilerin Kur'ân kurslarına devamını zorlaştırmış, örgün eğitimle hıfz arasındaki dengeyi önemli ölçüde zedelemiştir. 2012 yılında kabul edilen 4+4+4 sistemi ise bu kopukluğu kısmen gidermiş; öğrencilerin İmam Hatip ortaokullarına kayıtlı kalmak suretiyle Kur'ân kurslarına devam etmelerine imkân tanımıştır. Söz konusu değişim, hâfızlık eğitimi örgün öğrenim ortamıyla bütünleştirmeye yönelik yeni modellerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.²⁴ Bu tarihsel ve kurumsal arka plan çerçevesinde,

²² Mustafa Çağrı, "Kur'ân Kursu," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 26 (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002), 424.

²³ Diyanet İşleri Başkanlığı, *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği*, Resmî Gazete, 3 Mart 2000, Sayı: 23982, [https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20İşleri%20Başkanlığı%20Kur'an%20Kursları%20ile%20Öğrenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonları%20Yönetmeliği%20\(2000\).pdf](https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20İşleri%20Başkanlığı%20Kur'an%20Kursları%20ile%20Öğrenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonları%20Yönetmeliği%20(2000).pdf).

²⁴ Abdüssamet Cingöz, *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesinin Veli Görüşlerine Göre*

Türkiye’de geliştirilen örgün eğitimle birlikte hâfızlık uygulamalarının nasıl bir eğitim modeli ortaya koyduğu araştırılmaya değerdir.

Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu çalışmanın temel problemi, örgün eğitimle birlikte yürütülen hâfızlık uygulamalarının kurumsal yapısının ve eğitim süreçlerinin nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır. Bu bağlamda araştırma, söz konusu eğitim modelinin uygulama biçimini somut bir örnek üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın genel amacı, örgün eğitim ile hâfızlık eğitiminin birlikte yürütüldüğü uygulamaların kurumsal işleyişini ve eğitim süreçlerini analiz etmektir. Bu doğrultuda çalışma, İstanbul Başakşehir’de bulunan Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu örneğini ele alarak söz konusu modelin uygulama yapısını incelemeyi hedeflemektedir.

Bu çerçevede araştırmanın alt amaçları şu şekilde belirlenmiştir:

1. Hâfızlık geleneğinin tarihsel gelişimi ve kurumsallaşma sürecini, ilgili literatür ve tarihsel kaynaklar çerçevesinde değerlendirmek,
2. Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi’nin kurumsal yapısını ve işleyiş ilkelerini incelemek,
3. Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu’nda uygulanan hâfızlık eğitim modelinin aşamalarını analiz etmek,
4. Bu modelin örgün eğitim ile hâfızlık eğitimi arasındaki ilişkiyi nasıl düzenlediğini ortaya koymak.

Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, örgün eğitimle birlikte yürütülen hâfızlık uygulamalarının belirli bir kurum bağlamında nasıl işlediğini incelemeyi amaçlayan nitel bir durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Durum çalışmaları, belirli bir olgu ya da uygulamanın kendi doğal bağlamı içerisinde ayrıntılı biçimde incelenmesine imkân sağlayan araştırma tasarımlarıdır.²⁵ Bu kapsamda çalışmada, Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı iş birliğiyle yürütülen “Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi”nin uygulama biçimi somut bir okul

---

Değerlendirilmesi (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 22.

²⁵ Hasan Şimşek, Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016).

örneği üzerinden analiz edilmiştir.

Araştırmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin sistematik biçimde incelenmesine dayanan bir veri toplama yöntemidir. Bu doğrultuda araştırmada, Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan mevzuat metinleri, proje uygulama yönergeleri, okulun hâfızlık eğitimine ilişkin kurumsal belgeleri, öğrenci başarı verileri, yarışma sonuçları ve icazet törenlerine ait görsel materyaller incelenmiştir. Söz konusu dokümanlar araştırmanın amacı doğrultusunda değerlendirilmiş ve örgün eğitim ile hâfızlık eğitiminin birlikte yürütülmesine ilişkin modelin kurumsal yapısı ve uygulama süreçlerine dair veriler elde edilmiştir.

Araştırmanın örneklemini İstanbul Başakşehir’de bulunan Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu oluşturmaktadır. Bu okulun tercih edilmesinde, örgün eğitimle birlikte yürütülen hâfızlık modeline ilişkin uygulamaların kurumsal belgeler, öğrenci başarı kayıtları ve eğitim programları aracılığıyla izlenebilir nitelikte olması etkili olmuştur. Ayrıca okulun hâfızlık mezun sayıları, Liselere Geçiş Sistemi (LGS) başarı verileri ve sosyal etkinliklerine ilişkin kayıtların düzenli biçimde belgelendirilmesi, araştırma kapsamında incelenebilecek dokümanlara erişimi mümkün kılmıştır. Dolayısıyla bu okulun seçimi, Türkiye’deki diğer imam hatip ortaokullarının uygulamalarından daha başarılı olduğu iddiasına dayanmamakta; söz konusu eğitim modelinin belirli bir kurumsal bağlamda nasıl uygulandığını incelemeye imkân sağlayan erişilebilir ve belgelenmiş bir örnek olmasıyla ilişkilidir.

Araştırmada kullanılan verilerin önemli bir bölümü kamuya açık kurumsal belgelerden elde edilmiştir. Bunun yanı sıra hâfızlık uygulamasına ilişkin bazı veriler, okul yönetimi ve ilgili eğitim personeli tarafından paylaşılan kurumsal bilgilerden derlenmiştir. Bu kapsamda veri temin sürecinde okul müdürü Mehmet Tabur, müdür yardımcısı Nilüfer Güteryüz ve Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur’an kursu öğreticisi Tuba Dünder tarafından sağlanan bilgilerden de yararlanılmıştır. Araştırmada kişisel veri içeren herhangi bir materyal kullanılmamış olup veriler kurumsal nitelikteki dokümanların incelenmesine dayanmaktadır.

Bu yönüyle çalışma, örgün eğitim ile hâfızlık eğitiminin birlikte

yürütüldüğü modelin kurumsal yapısını ve uygulama süreçlerini belirli bir okul örneği üzerinden inceleyen betimleyici bir durum çalışması niteliği taşımaktadır.

Literatür Taraması

Türkiye’de din eğitimi ve özellikle imam hatip okullarının yapısı, işleyişi ve toplumsal rolü üzerine yapılan çalışmalar oldukça geniş bir literatür oluşturmıştır. Bu çalışmaların önemli bir bölümü imam hatip okullarının tarihsel gelişimi, eğitim modeli ve toplumsal etkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Örneğin Aşlamacı ve Kaymakcan’ın²⁶ araştırmaları imam hatip okullarının geleneksel din eğitimi ile modern eğitim unsurlarını bir araya getiren özgün bir eğitim modeli sunduğunu ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Zengin ve Hendek²⁷ imam hatip okullarının zaman içerisinde meslek okulu niteliğinden daha geniş kapsamlı bir genel eğitim kurumuna doğru evrildiğini ve akademik başarıya daha fazla önem veren bir yapıya dönüştüğünü belirtmektedir.

Literatürde imam hatip okullarının öğrenciler ve veliler üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalar öğrencilerin sosyal gelişimi, motivasyon düzeyleri ve eğitim sürecine ilişkin deneyimleri gibi konulara odaklanmaktadır. Özellikle örgün eğitim ile birlikte yürütülen hafızlık uygulamalarına²⁸ ilişkin araştırmalarda öğrencilerin motivasyonları, psikolojik durumları ve eğitim sürecinde karşılaştıkları güçlükler ele alınmaktadır.²⁹ Örneğin bazı araştırmalarda öğrencilerin hafızlık sürecinde zaman yönetimi ve akademik denge konusunda zorlanabildiği, ancak buna rağmen hafızlık eğitiminin bireysel gelişim ve dinî bilinç açısından önemli katkılar sunduğu belirtilmektedir.³⁰

²⁶ İbrahim Aşlamacı – Recep Kaymakcan, “Türkiye’den İslami Eğitim İçin Bir Model: İmam-Hatip Okulları”, *British Journal of Religious Education* 39/3 (2017), 279–292.

²⁷ Mahmut Zengin – Abdurrahman Hendek, “Türkiye’de İslami Eğitim Modeli Olarak İmam Hatip Okullarının Geleceği”, *Religions* 14/3 (2023).

²⁸ Salih Aybey, “Hafızlık Eğitiminde Yeni Bir Tecrübe: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık – Önemi, Problemleri ve Beklentiler”, *Ekev Akademi Dergisi* (2020).

²⁹ Aslı Doğruel, *İlahiyat Fakültesi ile Eş Zamanlı Hafızlık Eğitimi Projesi Kapsamında Yer Alan Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi: ZBEÜ İlahiyat Fakültesi Örneği* (Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

³⁰ Adem Güneş, “Hafızlık Eğitiminin Öğrencilerin Sosyal ve Özgüven Gelişimlerine Etkisi: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Yapan İHO Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* (İLTED) (2020), 263–286.

Velilerin görüşlerine dayanan araştırmalar da bu eğitim modelinin aileler tarafından genel olarak olumlu karşılandığını göstermektedir. Bununla birlikte yoğun eğitim programı ve zaman yönetimi gibi konuların bazı zorluklar oluşturabildiği ifade edilmektedir.³¹ İmam hatip ortaokullarında yürütülen hafızlık uygulamalarını inceleyen bazı araştırmalar ise bu projenin genel olarak olumlu değerlendirildiğini ancak uygulama sürecinde sistemin henüz gelişim aşamasında olduğunu ve bazı yönlerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.³² Öğrenci görüşlerine odaklanan çalışmalar da hafızlık sürecinde aile ve öğretmenlerin motivasyon üzerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir.³³ Ayrıca hafızlık eğitiminin uluslararası bağlamda ele alındığı araştırmalar farklı ülkelerde bu eğitimin çeşitli pedagojik yöntemlerle yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.³⁴ Bununla birlikte mevcut literatür incelendiğinde çalışmaların büyük ölçüde imam hatip okullarının genel yapısı, öğrencilerin sosyal gelişimi veya motivasyon düzeyleri üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Örgün eğitim ile hafızlık eğitiminin birlikte yürütüldüğü uygulamaların kurumsal işleyişi, eğitim modelinin organizasyonu ve uygulama süreçlerinin nasıl yapılandırıldığı konularını ele alan araştırmaların ise sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

Bu çalışma, söz konusu literatür boşluğunu dikkate alarak örgün eğitim ile birlikte yürütülen hafızlık uygulamalarını kurumsal yapı, eğitim modeli ve uygulama süreçleri açısından incelemeyi amaçlamaktadır. İstanbul Başakşehir’de bulunan Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu örneği üzerinden gerçekleştirilen bu araştırma, örgün eğitim ile hafızlık eğitiminin birlikte yürütüldüğü modelin somut uygulama sürecini ortaya koyarak literatüre özgün bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

³¹ Abdüssamet Cingöz, *Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesinin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*, 22.

³² Meryem Balkan, *İmam Hatip Ortaokullarında Hafızlık Eğitimi ve Problemleri: Diyarbakır Şehit Halit Gülser Kız İmam Hatip Ortaokulu Örneği* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

³³ Gülbahar Saltık, *Öğrenci Görüşlerine Göre Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi* (Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025).

³⁴ Abdou Wadoud Marega, *Türkiye ve Senegal’de Takip Edilen Hafızlık Programının Karşılaştırılması* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020).

1. Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi ve Yeni Eğitim Modeli

Türkiye’de hâfızlık eğitimi uzun yıllar boyunca örgün öğretimden bağımsız yürütülmüş, öğrenciler hıfz çalışmalarını sürdürürken akademik süreçlerden uzaklaşmış ve bu durum eğitim bütünlüğü açısından çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Öğrencilerin örgün eğitimden belirli sürelerle ayrılarak hâfızlık eğitimine yönelmeleri, diploma tamamlama süreçleri ve eğitim sürekliliği bağlamında eğitim politikaları ve din eğitimi literatüründe çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Bu tartışmalar, hâfızlık eğitiminin örgün eğitim sistemi içinde nasıl planlanabileceği sorusunu pedagojik ve kurumsal düzeyde önemli bir araştırma alanı hâline getirmiştir. Mevcut ihtiyaca cevap vermek üzere 2014 yılında Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) arasında Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Protokolü imzalanmış; böylece hâfızlık eğitiminin örgün eğitim sürecinden ayrılmadan sürdürülebileceği hukuki ve idari bir model oluşturulmuştur.³⁵

Bu protokol,³⁶ görev paylaşımı, işleyiş süreçleri, uygulama ilkeleri, değerlendirme ölçütleri ve eğitim ortamlarının niteliğine ilişkin düzenlemeler içermektedir. Bu düzenlemeler, hâfızlık uygulamalarının bireysel veya kurumsal inisiyatifle yürütüldüğü dönemlerden farklı olarak, süreçlerin tanımlanmış bir program çerçevesinde planlanmasını, takip edilmesini ve kayıt altına alınmasını zorunlu hâle getirmiştir.

Protokolün amacı, öğrencilerin hâfızlık çalışmalarını yaş düzeyine uygun biçimde yürütmelerini ve akademik gelişimlerini kesintiye uğratmadan devam ettirmelerini sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda dinî eğitimle akademik eğitim arasında karşılıklı etkileşim ilişkisi kurulmaktadır.³⁷

Protokolde yer alan kurumsal işleyiş ve görev dağılımı şu şekildedir:

- Diyanet İşleri Başkanlığı, hâfızlık eğitiminde görev alacak öğretmenlerin seçimi, eğitim ortamlarının hazırlanması ve hıfz uygulamalarının yürütülmesinden,

³⁵ Turan, *Bir Sevdadır Hâfız Olmak*, 70- 74.

³⁶ T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Protokolü (PDF) (Erişim 05.10.2025).

³⁷ Adem Güneş, *Türkiye’de Yeni Bir Model Olarak Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık* (İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2019), 53-68.

- Millî Eğitim Müdürlüğü, örgün eğitim boyutunun koordinasyonu, ders programı uyarlamaları, ölçme-değerlendirme süreçlerinin yürütülmesi ve rehberlik hizmetlerinden,
- Okul yönetimi, öğrenci seçimi, mülakat süreçleri, bireysel gelişim takip formlarının oluşturulması, sosyal faaliyet planlaması ve rehberlik hizmetlerinden sorumludur.

Bu görev paylaşımı, sürecin tek bir idari birime bağlı olmadan, tanınmış aktörler tarafından eşgüdümlü biçimde yürütülmesine olanak sağlamaktadır.

Bu üçlü yapı, dinî eğitim ile akademik eğitimin eşgüdümlü biçimde yürütülmesini sağlayan ve örgün eğitim ile hâfızlık eğitiminin birlikte sürdürülebildiği bir eğitim modelini ortaya koymaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında imzalanan protokolde yer alan ilkeler şu eksenlerde özetlenebilir:

1. Hâfızlık eğitiminin pedagojik temellere dayandırılması,
2. Akademik başarının korunması ve ölçülebilir göstergelerle desteklenmesi,
3. Sosyal, kültürel ve dilsel gelişimi bütünleyen etkinliklerin planlanması,
4. Eğitim sürecinde sürekli değerlendirme ve raporlama mekanizmalarının kullanılması,
5. MEB-DİB koordinasyonunun sürekliliğinin kurumsal güvence altına alınması.

Bu ilkeler, modelin yalnızca dinî formasyon sağlamadığını, aynı zamanda çağdaş eğitim biliminin öngördüğü bütünsel öğrenme yaklaşımını benimsediğini göstermektedir.

Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi, üç aşamalı bir eğitim modeline³⁸ dayanmaktadır:

1. Hazırlık Aşaması: Öğrencilerin Kur'ân'ı yüzünden doğru okuyabilmeleri için ses, mahreç ve tecvîd uygulamalarına yönelik kazanımlar ele alınmaktadır. Bu aşamada ayrıca öğrencilerin ders dışı zamanlarını planlamaya yönelik çalışma rutinleri oluşturulmakta,

³⁸ Ekrem Kozakoğlu, *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Ve Kur'an Eğitimine Katkısı (Konya Selçuklu Mustafa Büyükkaplan Hâfız İmam Hatip Ortaokulu Örneği)* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 64-65.

psikososyal uyum süreçleri izlenmekte ve eğitim-öğretim yılı boyunca devam eden davranışsal takip formları tutulmaktadır.

2. Ezberleme Aşaması: Günlük ve haftalık ezber hedefleri belirlenmekte; öğrencilerin bireysel performansları, tashih oturumları, ezber kontrol çizelgeleri ve ders içi gözlem notları üzerinden düzenli olarak kaydedilmektedir. Bu aşama, hıfz sürecinde öğrencinin ilerleme hızının belirlenmesini, düzeltme gerektiren alanların ortaya konmasını ve süreç yönetiminde veri temelli bir takip yapılmasını sağlamaktadır.

3. Tekrar ve Sınav Hazırlığı Aşaması: Ezberlenen sûreler tekrar edilmekte, mahreç ve telaffuz değerlendirmeleri yapılmakta ve öğrenci hâfızlık sınavına hazırlanmaktadır. Tekrar süreci, hâfızlık sınavı öncesi hata oranlarının tespiti, unutma eğilimlerinin kontrolü ve ezber kalıcılığının ölçülmesine yönelik uygulamalar içermektedir.

Bu üç aşamalı yapı, hâfızlık faaliyetlerinin belirlenen ölçütler doğrultusunda yürütülmesini mümkün kılmaktadır. Her öğrenci için bireysel takip formları tutulur. Bu formlarda “yüzüne okuma”, “ezber değerlendirme”, “mahreç tespiti” gibi alt başlıklar altında öğretmen gözlemleri ve puanlamalar yer alır. Bu sistem, geleneksel icazet anlayışını modern ölçme-değerlendirme teknikleriyle buluşturmaktadır. Böylece hâfızlık eğitimi, yalnızca ezberleme eylemi olmaktan çıkarak bilişsel ve duyuşsal boyutları içeren çok katmanlı bir öğrenme sürecine dönüşmektedir.³⁹

Protokol kapsamındaki okullar uygulama düzeylerine göre dört kategoriye ayrılmaktadır:

- (1) Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Proje İmam Hatip Ortaokulları,
- (2) A grubu uygulama bütünlüğünü sağlamış kurumlar,
- (3) B grubu gelişim sürecindeki kurumlar,
- (4) C grubu pilot uygulama kurumları.⁴⁰

Bu sınıflandırma, uygulamanın sahadaki çeşitliliğinin izlenmesini kolaylaştırmakta; destek, denetim ve raporlama süreçlerinin hangi düzeyde yürütüleceğinin belirlenmesine imkân tanımaktadır.

İlgili protokolde değerlendirme faaliyetleri, nicel ve nitel olmak üzere iki temel veri grubuna dayanmaktadır:

³⁹ T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Uygulama Usûl ve Esasları* (Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2018), 7.

⁴⁰ MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi*, 27.

- Nicel veriler, ezber miktarı, performans puanları ve ders devam durumunu,
- Nitel veriler, öğretici gözlemleri, tecvîd doğruluğu ve öğrencinin çalışma düzenine ilişkin bulguları içermektedir.

Bu veri kategorileri, hıfz süreçlerine ilişkin kararların gözleme dayalı kanıtlarla desteklenmesini mümkün kılmakta; kurumlar arası karşılaştırmalı analizlerin yapılmasına imkân tanımaktadır.

2. Hâfızlık Eğitiminin Kurumsal Uygulama Modeli: Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Ortaokul Bölümü Örneği

Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu, Millî Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı iş birliğiyle yürütülen “Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi” kapsamında hâfızlık eğitiminin örgün öğretimle eş zamanlı biçimde uygulanabildiği eğitim kurumlarından biridir. Okulda hâfızlık eğitimi, Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev yapan öğretmenler ile Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı Kur’an kursu öğreticilerinin görev paylaşımına dayalı olarak yürütülmektedir. Bu uygulama çerçevesinde öğrencilerin hem örgün eğitim müfredatına devam etmeleri hem de belirli bir program dâhilinde hâfızlık çalışmalarını sürdürmeleri amaçlanmaktadır.

Okulda yürütülen modelde hâfızlık süreci belirli bir eğitim takvimi, ölçme-değerlendirme uygulamaları ve kurumsal görev paylaşımı çerçevesinde planlanmaktadır. Süreç içerisinde öğrencilerin hâfızlık ilerlemeleri düzenli aralıklarla takip edilmekte; okul yönetimi, öğretmenler ve Kur’an kursu öğreticileri arasında koordinasyon sağlanarak eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu yönüyle söz konusu model, örgün eğitim ile hâfızlık öğretiminin eş zamanlı biçimde yürütülebileceği kurumsal uygulamalardan biri olarak değerlendirilebilir.

2.1. Modelin Gelişim Zemini ve Kurumsal Dayanak

Cumhuriyet döneminde hâfızlık eğitiminin kurumsal yapısı büyük ölçüde Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde yürütülmüş ve bu alan dinî öğretimin resmî bir parçası hâline gelmiştir. Ancak öğrencilerin hâfızlık süreci boyunca örgün eğitimden belirli sürelerle ayrılımları, eğitim sürekliliği ve akademik ilerleme açısından çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu durum, dinî eğitim ile örgün öğretimin eş zamanlı biçimde yürütülebileceği modellerin geliştirilmesini gündeme getirmiştir.

Bu çerçevede Millî Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında 2014 yılında imzalanan “Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık

Projesi" protokolü ile hâfızlık eğitiminin örgün eğitim sistemiyle birlikte yürütülmesine yönelik kurumsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Söz konusu proje kapsamında Türkiye'nin farklı illerinde imam hatip ortaokulları bünyesinde hâfızlık uygulamaları yürütülmeye başlanmıştır.

Bu çerçevede geliştirilen Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Hâfızlık ve Akademik Başarıyı Destekleme Modeli, İstanbul Başakşehir İlçe Müftülüğü ile Başakşehir İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü arasında imzalanan 2017 tarihli protokol doğrultusunda uygulanmaya başlanmıştır. Model, örgün eğitim ile hâfızlık öğretimini belirli bir program çerçevesinde bütünleştirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu protokol 2017–2022 yılları arasında geçerli olmak üzere hazırlanmış olup herhangi bir fesih gerçekleşmediği takdirde beş yıl süreyle otomatik olarak yenilenecek biçimde düzenlenmiştir. Bu nedenle mevcut protokolün 2027 yılına kadar yürürlükte kalma niteliğini sürdürdüğü anlaşılmaktadır.⁴¹

2.2. Protokolün Yapısı ve Temel İlkeleri

Protokol, eğitim sürecinin yürütülmesinde çok paydaşlı bir yönetim yapısı öngörmektedir. Başakşehir İlçe Müftülüğü, Başakşehir İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü ve Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu, uygulamanın idari, pedagojik ve akademik boyutlarına ilişkin süreçleri kurumsal iş bölümüne göre yürütmektedir.

Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu'nda uygulanan model, hâfızlık eğitiminin örgün eğitimle eş zamanlı olarak yürütülmesine ilişkin protokole göre, modelde Başakşehir İlçe Müftülüğü, hâfızlık eğitimi içerikli müfredat ve öğretici görevlendirmelerinden; Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu ise örgün eğitim programının devamlılığından, rehberlik hizmetlerinden ve ölçme-değerlendirme süreçlerinden sorumludur. Bu yapı, iki kurumun yetki alanlarını belirlenmiş görev tanımları çerçevesinde eşgüdümlü biçimde kullanmasına dayanmaktadır.

Bu kapsamda, Kur'an ezberine yönelik hâfızlık öğretim faaliyetleri ile örgün müfredatın akademik içerikleri aynı öğrenci grubuna yönelik olarak planlanmakta ve süreç, idari kayıt ve değerlendirme araçlarıyla izlenmektedir. Böylece hâfızlık uygulamaları, ayrı bir eğitim süreci olarak

⁴¹ Millî Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Arasında İmzalanan "Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Protokolü", Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu Hazırlık Sınıfı Uygulaması'na Ait Ek Sayfa, 01 Eylül 2016, imzalı belge.

değil, örgün eğitimle ilişkili ve mevzuata bağlı bir program kapsamında yürütülmektedir.

2.3. Programın Kurgulanışı ve Uygulama Basamakları

Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu'nda uygulanan “Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Programı”, Millî Eğitim Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yürütülen protokol çerçevesinde Türkiye’de çeşitli imam hatip ortaokullarında uygulanan hâfızlık modellerinden biri olarak yürütülmektedir. Bu model, öğrencinin hâfızlık sürecini sürdürürken örgün eğitimle bağını koparmamasını, her iki alanın da birbirini destekleyecek şekilde yapılandırılmasını amaçlamaktadır. Program, yalnızca bilişsel kazanımları değil; çalışma disiplini, manevi bağlanma, öz denetim, sorumluluk bilinci ve toplumsal değer aktarımını da hedefleyen çok katmanlı bir formasyon sunmaktadır.⁴²

Programın yapısı beşinci sınıf düzeyinden itibaren kademeli olarak işler. Beşinci sınıfta öğrenciler Millî Eğitim Bakanlığı’nın ortak müfredatına uygun şekilde örgün eğitime devam eder. Altıncı sınıfta ise yoğunlaştırılmış hâfızlık dönemine geçilir. Bu aşamada öğrencinin akademik ders yükü resmî olarak dondurulmakta; ancak öğrencinin örgün eğitimdeki hakkı korunmaktadır. Dönem sonunda öğrenciler temel derslerden (türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler vb.) sınava girerek sınıf geçme yeterliğini sürdürür. Yedinci sınıfta öğrenciler tekrar çift kanallı bir sisteme alınır: sabah saatleri Kur’ân tekrarı ve hıfz pekiştirmeye; öğleden sonraki ders çizelgesi ise LGS kapsamındaki akademik alanlara ayrılır. Bu uygulama okulda “pekiştirme sınıfı” olarak adlandırılan yapı altında yürütülmektedir.

Programın bir diğer özgün yönü öğrenci kabul ve yönlendirme mekanizmasıdır. Süreç her yıl Ekim ayında başlatılan duyurularla başlar. Okul, belediye iş birliğiyle yapılan resmî ilanlar, sosyal medya duyuruları, basılı broşürler, okul ziyaretleri ve afişler aracılığıyla ilçe genelindeki ilkokullara ulaşmaktadır.⁴³ Ocak ayında çevrim içi başvurular alınır; şubat ayının ilk haftasında yarıyıl tatili sonrasında merkezi bir akademik sınav uygulanır. Bu sınav Kur’ân-ı Kerim veya hâfızlık bilgisini ölçmez; aksine

⁴² Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi*, 25.

⁴³ Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, “5. Sınıf Kabul Sınavı Başvuruları Başlamıştır” (Erişim 02 Aralık 2025).

öğrencinin örgün eğitimdeki bilişsel yeterliğini değerlendirir. Türkçe, matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler ve ingilizce alanlarında hazırlanan sorularla okuduğunu anlama, muhakeme, analitik düşünme ve kalıcı öğrenme düzeyi ölçülür.

Okulun öğrenci kabul sistemi⁴⁴ her yıl kontenjanın yaklaşık iki katı kadar öğrenciyi ön kayıt sürecine dâhil etmeye dayanmaktadır. Bu öğrenciler, yoğun bir hazırlık ve değerlendirme sürecinden geçtikten sonra asıl kayda kabul edilmektedir. Bu aşamada öğrenciler ve veliler okulun konferans salonunda toplu bir bilgilendirme toplantısına alınmakta; programın sürekliliği, güçlü yönleri, çalışma temposu, beklentileri ve sorumluluk paylaşımı ayrıntılı olarak açıklanmaktadır. Burada özellikle “üçlü sorumluluk modeli” vurgulanır: öğretmen/öğretici (pedagojik ve manevi rehberlik), öğrenci (çaba, kararlılık, günlük disiplin) ve veli (süreç takibi ve duygusal-davranışsal destek). Bu çerçevede, eğitimi yalnızca okul sınırlarında bırakmayan; aileyi sürecin asli paydaşı hâline getiren bir yaklaşım üretmektedir.

Akademik seçme sürecini geçen öğrenciler şubat ayının ortasından itibaren hazırlık eğitimine alınır. Bu hazırlık dönemi yaklaşık 12 hafta sürer ve Haziran ayına kadar devam eder. Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Hizmetleri birimi tarafından görevlendirilen öğretmenler eşliğinde mahric-i hurûf, tecvid, elif-bâ okuma esasları, namaz sûreleri ve dualar gibi temel beceriler kazandırılır. Öğrencilerin Kur'ân-ı Kerim'i doğru telaffuzla ve tecvid kurallarına uygun biçimde okumaları hedeflenir. Bu aşamada her öğrenci için bireysel gelişim dosyası tutulur; öğretmenler haftalık olarak ses, akıcılık, dikkat ve katılım düzeyini kayıt altına alır.

Hazırlık dönemini takiben öğrenciler yaz aylarında yoğunlaştırılmış hâfızlık uygulamasına alınır. Yaz dönemi, haftanın beş günü sabah saat 09.00–13.00 arasında yürütülen yapılandırılmış bir programdır. Öğrenciler günlük olarak ortalama 10 sayfa okuma pratiği yapar ve buna ek olarak “+1 sayfa” adı verilen, öğrencinin belirli bir sayfayı defalarca tekrar ederek akıcılığını pekiştirdiği yöntem uygulanır. Bu, yalnızca yüzünden okumayı hızlandırmakla kalmaz; ses kontrolü, nefes yönetimi ve kelime tutarlılığını da geliştirir.

Ağustos başında yapılan performans sınavlarıyla her öğrencinin

⁴⁴ Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu'nda uygulanan hâfızlık eğitimine ilişkin süreç bilgileri, okul yönetimi ve ilgili öğretmenler tarafından paylaşılan kurumsal bilgiler ile okulun uygulama planlarına dayalı dokümanlardan derlenmiştir.

ezber kapasitesi, tecvid doğruluğu, telaffuz yeterliği ve süreklilik düzeyi değerlendirilir. Bu süreçte her öğrenci için ayrıntılı bir dosya oluşturulur. Değerlendirme 100 puan üzerinden yapılır: tam ezber düzeyi (40 puan), yarım ezber düzeyi (20 puan), ses-aksan-tecvid bütünlüğü (10 puan) ve öğretmenin profesyonel kanaati (30 puan). Bu ölçütler, çocuğun yalnızca ne kadar ezberlediğine değil, nasıl ezberlediğine ve ezberi nasıl yönettiğine de odaklanır. Bu değerlendirme sonucunda en yüksek başarı gösteren yaklaşık 80 öğrenci resmi hâfızlık sürecine kabul edilir.

Hâfızlık çalışmaları Eylül itibarıyla beşinci sınıf düzeyinde tam olarak başlar. Öğrenciler başlangıçta yüzüne okuma ve yarım sayfa düzeyinde ezberle ilerler; daha sonra tam sayfalık ezbere geçerler. Ezber yöntemi klasik Osmanlı hıfz geleneğinin modernize edilmiş bir uyarlamasıdır. Öğrenciye her gün bir sayfa verilir; önce ayet ayet, ardından beş satırlık bölümler hâlinde ve son olarak sayfanın tamamı hâlinde tekrar edilir. Aynı sayfa üç gün boyunca işlenir: ilk gün öğrenme, ikinci gün pekiştirme, üçüncü gün genel tekrar. Bu yöntem, bilginin kısa süreli hâfızadan kalıcı hâfızaya aktarımını desteklemekte; görsel, işitsel ve motor tekrarın aynı anda kullanılmasına olanak tanımaktadır. Öğretmenler haftalık zümre toplantılarında her öğrencinin ilerlemesini maddi kanıtlarla (gelişim dosyaları, ses kaydı notları, geri bildirim formları) tartışır. Eksik görülen öğrenciler erken dönemde desteklenir; veliler düzenli olarak bilgilendirilir.

Altıncı sınıfta öğrenciler tam zamanlı hâfızlık dönemine girer. Bu aşamada okulun işleyişi, öğrencinin tüm mesaisini hâfızlığa yöneltebileceği şekilde planlanır. Öğrenci bu süreçte sabah okula gelir, gün boyu hâfızlık çalışır ve mesai sonunda evine döner; yani yatılı olmayan fakat tam yoğunluklu bir program uygulanır.⁴⁵ Akademik dersler resmî olarak dondurulmuştur; ancak Millî Eğitim Bakanlığı müfredatıyla bağ kopmaz. Dönem sonlarında öğrenciler türkçe, matematik, fen bilimleri ve sosyal bilgiler gibi temel derslerden ölçme sınavlarına alınır ve böylece sınıf geçme hakkı korunur. Bu çözüm, bir yandan öğrencinin hâfızlık için gerekli yoğun zamanı sağlar, diğer yandan örgün eğitimin yasal ve pedagojik sürekliliğini teminat altına alır.

Yedinci sınıfta birlikte sistem tekrar çift hatlı hâle gelir. Öğrenciler sabah saat 08.00–10.40 arasında Kur’ân tekrarları, hatim çalışmaları ve “koro okuma” olarak adlandırılan toplu sesli pekiştirme etkinliklerine

⁴⁵ Güneş, *Türkiye’de Yeni Bir Model Olarak Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık*, 78-81.

katılırlar. Bu koro uygulaması, öğrencinin metni hem görsel hem işitsel olarak pekiştirmesini sağlar; grup içi eş zamanlı tekrar, ritim ve dikkat sürekliliğini artırır. Öğleden sonraki saatlerde ise öğrenciler yeniden örgün eğitime tam olarak döner; LGS kapsamındaki derslere yönlendirilirler. Okul, bu aşamada öğrencileri “pekiştirme sınıfı” adı verilen gruplara ayırmaktadır. Belgeli (hâfızlığını tamamlamış) öğrenciler ile hâlen belge süreci devam eden öğrenciler ayrı planlanmakta; böylece her öğrencinin ihtiyaç seviyesi gözetilmektedir.

2.4. Akademik İzleme, Ölçme-Değerlendirme ve LGS Performansı

Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde akademik boyut, programın yalnızca destekleyici bir bileşeni değil, eğitim modelinin yapısal eksenlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Öğrenciler yedinci sınıftan itibaren LGS hazırlık sürecine sistematik biçimde dâhil edilmekte; yıl boyunca ortalama yetmiş deneme sınavına katılmaktadır. Bu sınavlar, salt puan üretme amacı taşımamakta; her uygulama sonrasında elde edilen veriler ders düzeyinde analiz edilmekte, öğrencilerin bireysel öğrenme profilleri çıkarılmakta ve sonuçlar öğrenci-veli-öğretmen ekseninde paylaşılmaktadır. Böylece ölçme-değerlendirme faaliyetleri, klasik notlandırma işlevinden ayrılarak rehberlik, yönlendirme ve telafi mekanizmalarını harekete geçiren pedagojik bir sürece dönüşmektedir.

Bu çerçevede yürütülen çalışmaların etkisi ilk olarak 2023 yılı LGS sonuçlarında belirginleşmiştir. Hâfızlık eğitimiyle birlikte ortaokulu tamamlayan Saliha İbrahimoglu'nun tüm soruları doğru cevaplayarak 500 tam puanla Türkiye birincisi olması, kurumun uyguladığı bütünlük modelin bireysel düzeyde üst düzey başarı üretebildiğine yönelik güçlü göstergelerden biridir. Nitekim bu öğrenci, söz konusu başarıyı herhangi bir dış akademik destek almadan, yalnızca okulun entegre eğitim programıyla gerçekleştirmiştir.⁴⁶ Bu örnek, hâfızlık eğitimi ile akademik performans arasında bir çelişki değil, birbirini destekleyen bir ilişki bulunduğu dair somut bir ipucu sunmuştur.

Bu eğilim, 2024 LGS verileriyle kurumsal ölçekte doğrulanmıştır.⁴⁷ Mezun olan 55 öğrenciden 41'inin LGS puanı ile öğrenci kabul eden

⁴⁶ “Öğrencimiz Saliha İbrahimoglu LGS Türkiye Birincisi”, Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Resmî Web Sitesi (Erişim 03 Aralık 2025).

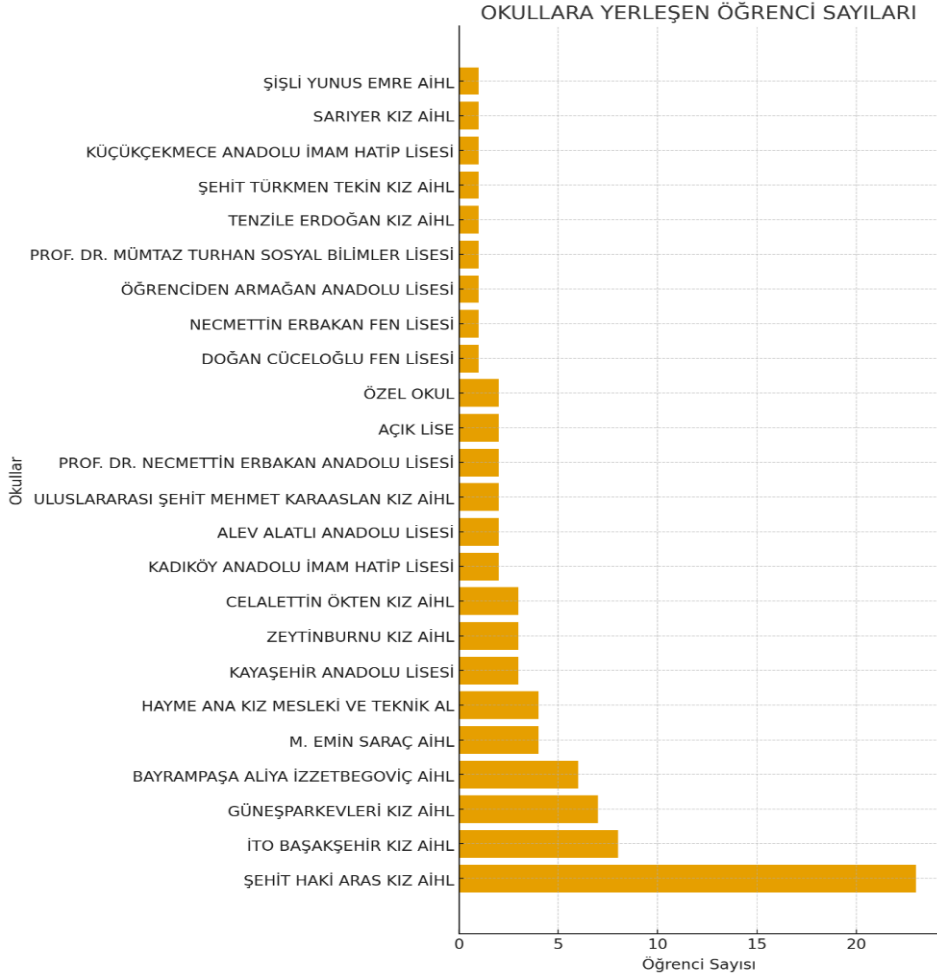
⁴⁷ “LGS 2024 Gurur Tablomuz”, Şehit Haki Aras Kız AİHL Resmî Web Sitesi (Erişim 29 Temmuz 2024).

kurumlara yerleşmesi; ayrıca ilk on dereceye giren öğrencilerin sekizinin hâfızlık eğitimini kurum bünyesinde tamamlamış olması, söz konusu modelin bireysel başarıyı süreklilik kazanmış kurumsal bir çıktıya dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu sonuçlar, hâfızlık sürecinin planlı çalışma, dikkat yönetimi, öz denetim ve sabır alışkanlıklarını destekleyen yapısıyla öğrencilerin sınav performansına doğrudan katkı sağladığını düşündürmektedir.⁴⁸

Bu bütünleşik yapının etkisi, 2025 yılı LGS verileri üzerinden daha da görünür hâle gelmiştir. 2025 yılı yerleştirme sonuçları, kurumun akademik hedeflerini ortaya koymaktadır.

---

⁴⁸ Ayşenur Şalgamcı, “Hâfızlığın Öğrencinin Gelişimine Katkıları”, *Hâfızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar*, ed. Cemil Osmanoğlu - Ömer Özbek (Kayseri: Kimlik Yayınevi, 2019), 309-313.

Tablo: Nitelikli Okullara Yerleşen Öğrenci Sayısı⁴⁹

2025 yılı lise yerleştirme sonuçları, hâfızlık eğitimi alan 8. sınıf mezunlarının büyük bölümünün nitelikli imam hatip ve seçici ortaöğretim kurumlarına yöneldiğini göstermektedir. Öğrenciler, başta Şehit Haki Aras Kız AİHL olmak üzere; Emin Saraç AİHL, Celalettin Ökten Kız AİHL ve Kadıköy Anadolu İHL gibi proje niteliği taşıyan, kabul süreci seçici ve akademik odaklı okullara yerleşmiştir. Ayrıca mezunların Doğan Cüceloğlu Fen Lisesi ve Baykar Fen Lisesi gibi fen liselerini tercih

⁴⁹ Şehit Haki Aras Kız İmam Hatip Ortaokulu Resmî Başarı Verileri ve Okul Yönetimi Tarafından Paylaşılan LGS Yerleştirme Sonuçları.

etmiş olması, öğrencilerin sayısal alanlardaki başarılarının da güçlü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu veriler, hâfızlık eğitimi ile örgün eğitimin birlikte yürütüldüğü modelin; öğrencileri nitelikli liselere taşıyacak ölçüde etkili ve sürdürülebilir bir eğitim ürettiğini kanıtlamaktadır.

2.5. Rehberlik Boyutu, Aile Katılımı ve Formasyon

Okulun rehberlik birimi, öğrencilerin akademik gelişimlerinin yanı sıra duyuşsal ve davranışsal yönelimlerini destekleyen sistematik çalışmalar yürütmektedir. Zaman yönetimi, sınav kaygısı, dikkat stratejileri ve motivasyonun sürdürülebilirliği gibi alanlarda geliştirilen grup etkinlikleri; sınav dönemlerinde uygulanan bireysel oturumlarla bütünleştirilmekte ve öğrencilerin öz-yeterlik algıları güçlendirilmektedir. Bu yaklaşım, akademik performansın yalnızca bilişsel çıktı üzerinden değil, duygusal dayanıklılık bağlamında da izlenmesini mümkün kılan bütüncül bir çerçeve oluşturmaktadır.

Bu yapının tamamlayıcı unsurlarından biri olan öğrenci koçluğu sistemi, kurumsal takip mekanizmasının işlevsel boyutunu belirlemektedir. Her öğretmen, sorumluluğu altındaki öğrencilerin haftalık gelişimlerini değerlendirmekte, çalışma stratejilerini gözlemlemekte ve ailelerle düzenli iletişim kurarak sürecin sürekliliğini sağlamaktadır. Böylece öğrenci, geniş ölçekli bir yapının içinde yalnız bırakılmaksızın, kendisini tanıyan ve yönlendiren bir yetişkin figürüyle sürekli temas hâlinde tutulmaktadır. Bu sistem, akademik gerilemenin ve motivasyon kaybının erken fark edilmesine ve zamanında müdahaleye imkân tanımaktadır.

Öğretmen niteliğinin güçlendirilmesi, modelin sürdürülebilirliğinde belirleyici bir role sahiptir. Okul yönetimi tarafından uygulanan “Hâfız Öğretmen Gelişim Programı”, öğrencilerin pedagojik becerilerini, ergen psikolojisine ilişkin farkındalıklarını ve iletişim stratejilerini geliştirmeye yönelik içeriklere sahiptir. Böylece öğretmen rolü, klasik anlamda bilgi aktaran bir konumdan çıkarak süreci yöneten, öğrenciyi izleyen ve zorluk anlarında pedagojik destek sağlayan rehberlik odaklı bir niteliğe dönüşmektedir. Bu anlayış, geleneksel baskıcı disiplin yaklaşımının yerine, “yüksek beklenti + yüksek destek” ilkesi doğrultusunda yapılandırılmış modern bir öğrenme kültürü inşa etmektedir.

Programın sürdürülebilirliğini sağlayan bir diğer unsur, velilerin

sürece aktif biçimde dâhil edilmesidir. Klasik yatılı hâfızlık uygulamalarında aile sürecin dışında konumlanırken, bu modelde öğrenciler gündüzlü eğitim almakta ve günün geri kalanını aile ortamında geçirmektedir. Veliler, çocuklarının günlük ezberlerini takip ederek çalışma düzeninin sürekliliğini desteklemekte; rehberlik birimi ise düzenli toplantılar, seminerler ve bilgilendirme oturumlarıyla aile katılımını güçlendirmektedir. Böylelikle program, “Kur’ân’la yaşayan aile” anlayışını yalnızca pedagojik bir yaklaşım değil, bilinçli biçimde inşa edilen bir kültürel hedef hâline getirmektedir.

Bu yapı, hâfızlık eğitimini bireysel çabadan toplumsal bir modele dönüştürmekte ve öğrenci-öğretmen-veli üçlemesini eğitimin eşit paydaşları hâline getirmektedir. Öğrenci, yalnızca metni ezberleyen bir profil olmaktan çıkarak sabır, öz denetim, sorumluluk bilinci ve saygı gibi değerleri içselleştiren bir birey olarak yetiştirilmektedir. Öğretmen ise bilgi aktarıcılığının ötesine geçerek öğrencinin öğrenme sürecini anlamlandırmasına eşlik eden bir rehber kimliği üstlenmektedir. Bu bağlamda okulun temel ilkesi, “disiplinin sevgiyle birleştiğinde kalıcı öğrenmeyi mümkün kıldığı” anlayışına dayanmaktadır.

Modelin uzun vadeli çıktıları, uygulamanın kurumsal düzeyde istikrar kazandığını göstermektedir. 2016 yılından itibaren yaklaşık 250 öğrenci hâfızlık eğitimini tamamlamış; her eğitim-öğretim döneminde ortalama kırk öğrencinin başarıyla mezun olması, programın sürekliliğini ortaya koymaktadır. 2021 sonrasında devreye giren mülakat temelli seçme sistemi, sürece uygun öğrenci profilinin erken belirlenmesini sağlayarak tamamlama oranlarını artırmış; böylece zorunluluk yerine bilinçli katılım esasına dayalı bir ilerleyiş benimsenmiştir.

2.6. Destekleyici Atölye Programları ve Öğrenci Gelişim Alanları

Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Ortaokul Bölümü’ünde uygulanan *Atölye Programı*, örgün eğitimle birlikte yürütülen hâfızlık modelinin sosyal boyutlarını destekleyen tamamlayıcı bir öğrenme alanı olarak tasarlanmıştır. Bu program, öğrencinin çok yönlü gelişimini hedefleyen, değer temelli ve üretim odaklı bir yapı arz etmektedir. 2025–2026 eğitim-öğretim yılı için planlanan atölye modeli; spor, sanat, bilim, teknoloji ve sosyal sorumluluk alanlarını kapsayarak öğrencinin hem akademik hem karakter eğitimine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Program kapsamındaki atölyeler tematik olarak beş ana grupta

toplanmaktadır. Spor ve Geleneksel Sanatlar Atölyeleri (okçuluk, taekwondo, izcilik, dron teknolojisi) öğrencilerin dikkat, özgüven, bedensel denge ve kültürel aidiyet duygusunu geliştirmektedir. Görsel Sanatlar ve El Becerileri Atölyeleri (ebru, hat, kolaj, resim, tasarım ve mutfak) estetik algı, sabır, planlama ve üretkenlik becerilerini güçlendirmektedir. Bilişsel ve Akademik Gelişim Atölyeleri (akıl-zekâ oyunları, dikkat güçlendirme, teknoloji tasarımı) öğrencilerin analitik düşünme, problem çözme ve dijital okuryazarlık yetilerini artırmaktadır.

Dil, Yazı ve Sahne Sanatları Atölyeleri (yazarlık, masal, drama) ile öğrencilerin dil becerileri, ifade yeteneği ve empati kapasiteleri desteklenmektedir. Müzik ve Kültür Atölyeleri (keman, piyano, bağlama ve müzik teorisi) ise işitsel estetik ve kültürel hâfızanın gelişimine katkı sağlamaktadır. Tüm bu atölyeler, öğrencilerin bireysel farklılıklarını gözetken, öğrenmeyi içselleştirmeye dayalı bir pedagojik yaklaşımla yürütülmektedir.

Atölye çalışmaları yalnızca beceri kazandırma işlevi taşımamakta; aynı zamanda öğrencilerin sabır, öz disiplin, sorumluluk ve iş birliği gibi kişisel değerlerini pekiştirmektedir. Yıl sonunda gerçekleştirilen sergi, gösteri ve yarışmalar aracılığıyla öğrencilerin ürünleri görünür hâle gelmekte, böylece okul topluluğu içinde başarı kültürü ve paylaşım bilinci oluşmaktadır.

Bu yönüyle atölye sistemi, Şehit Haki Aras Modeli'nin bütünüleyici bir bileşeni olarak "eğitimde bütüncül gelişim" ilkesini somutlaştırmakta; hâfızlık eğitiminin sadece ezbere değil, bilişsel, estetik ve sosyal derinliğe de dayandığını ortaya koymaktadır. Program, Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı iş birliğiyle yürütülen örgün eğitimle hâfızlık entegrasyonunun, çağdaş pedagojik yaklaşımlarla desteklendiği özgün bir uygulama örneğidir.

Sonuç

Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Ortaokulu'nda uygulanan "Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Programı", Türkiye'de dinî eğitim politikalarının dönüşüm sürecinde kurumsal, pedagojik ve sosyo-manevî boyutları bir araya getiren özgün bir model ortaya koymaktadır. Medrese geleneğinin devamı niteliğindeki bu yapı, klasik hıfz uygulamalarını çağdaş eğitim biliminin ilkeleriyle ilişkilendirerek yeniden işlevselleştirmiştir. Model, hâfızlık öğretimini yalnızca bir ibadet pratiği olmaktan çıkararak disiplin, anlam, sorumluluk ve kimlik inşasına

dayalı bütüncül bir formasyon sürecine dönüştürmüştür.

Programın başarısını belirleyen temel unsur, dinî ve akademik bileşenlerin birbirine alternatif değil, birbirini tamamlayan yapılar olarak tasarlanmasıdır. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal gelişim alanlarını aynı çatı altında buluşturan bu yaklaşım; rehberlik hizmetleri, öğrenci koçluğu, performans temelli ölçme-değerlendirme ve aile katılımı gibi çok katmanlı uygulamalarla desteklenmektedir. Böylece öğrenme; öğretmenin aktarıcı, öğrencinin pasif alıcı olduğu geleneksel modelden uzaklaşarak, öz düzenleme becerisi gelişmiş, hedef odaklı, farkındalığı yüksek bireyler yetiştirmeye yönelik modern bir pedagojik zemine taşınmıştır.

Elde edilen veriler, hâfızlık sürecinde edinilen dikkat, öz denetim, sabır, tekrar stratejisi ve planlı çalışma alışkanlıklarının, öğrencilerin LGS performanslarına somut biçimde yansıdığını göstermektedir. Okulun nitelikli okullara yapılan yüksek yerleştirme oranları, dinî eğitimin akademik başarıyla uzlaşabileceğini ortaya koyan ampirik göstergeler niteliğindedir. Dolayısıyla bu program, dinî eğitimin bilişsel süreçleri zayıflattığı yönündeki geleneksel yargıyı geçersiz kılan örnek bir uygulama hâline gelmiştir.

Modelin dikkat çekici bir diğer özelliği, hâfızlık eğitimini aile eksenli bir kültürel pratiğe dönüştürmesidir. Gündüzlü sistem, öğrencinin ailesiyle bağını koparmadan ilerlemesine olanak sağlamış; veli desteği, öğrenmenin ev ortamında süreklilik kazanmasına katkıda bulunmuştur. Öğretmen, öğrenci ve veli üçlüsünün eş zamanlı sorumluluk üstlendiği bu yapı, hâfızlık kavramının toplumsal karşılığını güçlendiren bir işleyiş üretmiştir.

Kurumsal veriler, sistemin kısa süreli bir proje değil, sürdürülebilir bir eğitim modeli olduğunu göstermektedir. 2016'dan bu yana yaklaşık 250 öğrencinin hâfızlık belgesi almış olması, yıllık mezun sayılarının istikrarlı biçimde devam etmesi ve 2021 sonrası uygulanan seçici kabul sisteminin başarı oranlarını yükseltmesi, modelin kurumsal niteliğini pekiştiren bulgulardır. Program, dinî eğitimin modern pedagojik standartlarla çatışmak zorunda olmadığı; doğru uygulandığında bilişsel, duyuşsal ve manevi alanlarda yüksek verimlilik üretebileceği yönünde güçlü kanıtlar sunmaktadır.

Bütüncül olarak değerlendirildiğinde Şehit Haki Aras modeli, Kur'an hâfızlığını, salt ezber merkezli bir pratikten çıkararak düşünen,

anlayan, anlamlandıran ve yaşamına dönüştüren birey yetiştirme hedefiyle yeniden tanımlamaktadır. Bu yönüyle model, Türkiye’de din eğitiminin geleceğine ilişkin tartışmalarda yalnızca bir uygulama örneği olarak değil, dinî eğitim ile örgün akademik eğitimin birlikte yürütülebileceğini gösteren önemli bir eğitim uygulaması olarak değerlendirilmesi gereken bir model niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Alemdar, Yusuf. *Osmanlı'da Dâru'l-Kurrâ Müessesesi ve Kıraat Öğretimi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2003.
- Alemdar, Yusuf. *Müslüman Toplumlarda Tesis Edilen Eğitim Kurumları ve Bunlar İçerisinde Kur'an Öğretimini Amaçlayan Müesseseler*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2018.
- Alemdar, Yusuf. "Başlangıç Düzeyinden Uzmanlık Seviyesine Kadar Bütüncül Bir Kur'an Eğitim(i) Kurumu: Dâru'l-Kurrâ Müessesesi". *Çeşitli Yönleriyle Hâfızlık Eğitimi*. Ed. Hatice Şahin Aynur. 342-352. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021.
- Aşlamacı, İbrahim – Kaymakcan, Recep. "Türkiye'den İslami Eğitim İçin Bir Model: İmam-Hatip Okulları". *British Journal of Religious Education* 39/3 (2017), 279-292. <https://doi.org/10.1080/01416200.2015.1128390>.
- Aybey, Salih. "Hafızlık Eğitiminde Yeni Bir Tecrübe: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık – Önemi, Problemleri ve Beklentiler". *Ekev Akademi Dergisi* (2020), 383-412. <https://doi.org/10.17753/ekev1434>.
- Balkan, Meryem. *İmam Hatip Ortaokullarında Hafızlık Eğitimi ve Problemleri: Diyarbakır Şehit Halit Gülser Kız İmam Hatip Ortaokulu Örneği*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Baltacı, Cahit. "Türk Eğitim Sisteminde Kur'an Kurslarının Yeri". *Kur'an Kurslarında Eğitim, Öğretim ve Verimlilik Sempozyumu*. 16-17. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000.
- Baltacı, Cahit. *XV-XVI Asırlarda Osmanlı Medreseleri*. İstanbul: İrfan Yayınları, 1976.
- Bozkurt, Nebi. "Dârülkurrâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 7 Aralık 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr>.
- Cebeci, Suat. "Kur'an Öğretim Geleneği Olarak Hâfızlık Eğitimi." *Diyanet İlmi Dergi* 46/4 (2010): 7-22.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: TDV Yayınları, 2015.
- Cingöz, Abdüssamet. *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesinin Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Çağrı, Mustafa. "Kur'an Kursu". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/424. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2002.

- Çimen, Abdullah Emin. *Hâfızlık Tarihi ve Türkiye'deki Hâfızlık Kurumunun İşlevselliği*. İstanbul: Sayfa Dijital Baskı, 2010.
- Diyanet İşleri Başkanlığı. *Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları ile Öğrenci Yurt ve Pansiyonları Yönetmeliği*. Resmî Gazete, 3 Mart 2000, Sayı: 23982.
[https://hukukmusavirligi.diyanet.gov.tr/Documents/Diyanet%20İşleri%20Başkanlığı%20Kur'an%20Kursları%20ile%20Öğrenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonları%20Yönetmeliği%20\(2000\).pdf](https://hukukmusavirligi.diyanet.gov.tr/Documents/Diyanet%20İşleri%20Başkanlığı%20Kur'an%20Kursları%20ile%20Öğrenci%20Yurt%20ve%20Pansiyonları%20Yönetmeliği%20(2000).pdf).
- Doğruel, Aslı. *İlahiyat Fakültesi ile Eş Zamanlı Hafızlık Eğitimi Projesi Kapsamında Yer Alan Öğrencilerin Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi: ZBEÜ İlahiyat Fakültesi Örneği*. Zonguldak: Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Gökdemir, Ahmet. *Evlîya Çelebi'nin Gözüyle Osmanlı'da Kur'ân Kültürü*. İstanbul: Kitâbî Yayınları, 2018.
- Güneş, Adem. "Hafızlık Eğitiminin Öğrencilerin Sosyal ve Özgüven Gelişimlerine Etkisi: Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Yapan İHO Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi (İLTED)* (2020), 263–286. <https://doi.org/10.29288/ilted.699576>.
- Güneş, Adem. *Türkiye'de Yeni Bir Model Olarak Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi, 2019.
- Hicr Sûresi 9. Âyet Tefsiri. *Kur'an Yolu Tefsiri*. Diyanet İşleri Başkanlığı. Erişim 23 Şubat 2025. <https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/Hicr-suresi/1811/9-ayet-tefsiri>
- İbn Manzûr. *Lisânü'l-'Arab*. thk. Abdullah el-Kebîr, Muhammed Ahmed Hasbullah, Hâşim Muhammed eş-Şâzelî. Kahire: Dâru'l-Ma'ârif, 1951.
- Kazıcı, Ziya. *İslâm Medeniyeti ve Müesseseleri Tarihi*. İstanbul: Kayıhan Yayınları, 1999.
- Kozakoğlu, Ekrem. *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi ve Kur'an Eğitimine Katkısı (Konya Selçuklu Mustafa Büyükkaplan Hâfız İmam Hatip Ortaokulu Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Köksal, M. Asım. "Dârülerkam". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 8/520-521. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1993.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/darulerkam>

- Marega, Abdou Wadoud. *Türkiye ve Senegal'de Takip Edilen Hafızlık Programının Karşılaştırılması*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı. *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Protokolü*. 01 Eylül 2016.
- Okuyan, Mehmet. "Kur'ân-ı Kerîm'i Korumanın Kadîm Usûlü Olarak 'Hâfızlık'". *Çeşitli Yönleriyle Hâfızlık Eğitimi*. ed. Hatice Şahin Aynur. 49-53. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, 2021.
- Saltık, Gülbahar. *Öğrenci Görüşlerine Göre Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Projesi*. Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.
- Şakar, Zübeyde Meryem. *Hâfızlığın Tarihçesi ve Usûlü*. İstanbul: Işık Yayınları, 2015.
- Şalgamcı, Ayşenur. "Hâfızlığın Öğrencinin Gelişimine Katkıları". *Hâfızlık Eğitimi Üzerine Araştırmalar*. ed. Cemil Osmanoğlu - Ömer Özbek. 309-313. Kayseri: Kimlik Yayınevi, 2019.
- Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi. "Öğrencimiz Saliha İbrahimoğlu LGS Türkiye Birincisi". Erişim 03 Aralık 2025. https://sehithakiaraskaihl.meb.k12.tr/icerikler/ogrencimiz-saliha-ibrahimoglu-lgs-turkiye-birincisi_14144060.html
- Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi. "LGS 2024 Gurur Tablomuz". Erişim 03 Aralık 2025. https://sehithakiaraskaihl.meb.k12.tr/icerikler/lgs-2024-gurur-tablomuz_15329788.html
- Şehit Haki Aras Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi. "5. Sınıf Kabul Sınavı Başvuruları Başlamıştır". Erişim 02 Aralık 2025. https://sehithakiaraskaihl.meb.k12.tr/icerikler/5-sinif-kabul-sinavi-basvurulari-baslamistir_16875100.html
- Şen, Ziya. "Vahiy Kâtipliği Müessesesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/30 (2011): 185-210. <https://doi.org/10.17120/omuifd.12834>
- T.C. Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. *Örgün Eğitimle Birlikte Hâfızlık Projesi Uygulama Usûl ve Esasları*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2018.

Turan, Mustafa. *Bir Sevdadır Hâfız Olmak*. İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları, 2017.

Yıldırım, Ali – Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.

Zengin, Mahmut – Hendek, Abdurrahman. “Türkiye’de İslami Eğitim Modeli Olarak İmam Hatip Okullarının Geleceği”. *Religions* 14/3 (2023). <https://doi.org/10.3390/rel14030375>.